

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 52.

ZATERDAG 24 DECEMBER 1910.

Foto E. Bandle.

BOSHPAD IN SNFEUW.

INHOUD:

OVERZICHT VAN DE WEEK.	BLZ. 614
KINDERSCHRIK (EEN KERSTVERTELLING), NAAR HET DUITSCH DOOR HUGO SALUS	„ 614
DUIN EN KRUIDBERG, DOOR TOM SCHILPEROORD, GEÏLL. PARIJS TIJDENS DE REVOLUTIE, DE SCHOENMAKER SIMON EN ZIJN VROUW (VERVOLG), UIT HET FRANSCH VAN G. LENOTRE.	„ 616
VOGELFOTOGRAFIE IN NEDERLAND EN DAARBUITEN, DOOR A. B. WIGMAN, GEÏLLUSTREERD.	„ 618
LEGENDEN VAN HEINDE EN VEER, DOOR GERARD KREKELBERG	„ 619
AROSA EN WINTERSPORT, DOOR J. P. D. LOKHOF, GEÏLL. BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	„ 621
	„ 624

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

12 DECEMBER. De bond van spoorweg-machinisten op de lijnen ten westen en ten zuiden van Chicago zendt aan de vereeniging van directeuren een ultimatum, waarin met een staking wordt bedreigd als geen loonsverhooging wordt toegestaan.

13 DECEMBER. Incident in den Duitschen Rijksdag tusschen den Rijkskanselier Bethmann Hollweg en de socialist.

De bemanningen der muitende oorlogsschepen te Rio de Janeiro worden ontscheept en opgesloten in de vesting.

Noodlottige brand in het Quirinusbad te Aken, waarbij 2 leerling-kellners verbranden en 3 personen gewond worden.

De Mexicaansche regeeringstroepen verslaan bij Chihuahua de opstandelingen.

Te Athene worden vier pas gekozen leden der Kamer in hechtenis genomen wegens medeplichtigheid aan den aanslag op den minister-president Venizelos.

14 DECEMBER. Dr. Th. J. Stomps te Utrecht tot buitengewoon hoogleraar in de plantkunde aan de Amsterdamsche universiteit benoemd.

De conservatieve „Morning Post”, het orgaan der tariefherformers, bepleit Balfour's aftreden als leider der unionistische partij, omdat geen partijleider driemaal de nederlaag bij de verkiezingen kan lijden zonder zijn prestige te verliezen.

Overstromingen in het noorden van Italië en de Po-vlakte. Uit Beyrouth komen onrustbarende berichten omtrent den toestand in Hauran, Palestina en Noord-Arabië.

Einde van de staking der ketelmakers in Engeland, Andrew Carnegie schenkt tien millioenen dollars voor de propaganda van den wereldvrede.

15 DECEMBER. De Tubbergsche politie-quaestie in hooger beroep behandeld voor het gerechtshof te Arnhem. Eisch: bevestiging van het vonnis der rechtbank te Almelo.

Rucket, hoofd van het departement van binnenlandsche zaken te Bern, tot president der Zwitsersche republiek gekozen.

16 DECEMBER. De motie-Thompson tegen het duel door de Tweede Kamer aangenomen met 62 tegen 4 stemmen.

De Duitse Bondsraad keurt het ontwerp-grondwet voor Elzas-Lotharingen goed.

17 DECEMBER. Aftreden van den minister van oorlog generaal Cool, wegens de aanneming door de Tweede Kamer van de motie-Duymaer van Twist, waarbij den minister werd verzocht, de officiers-traktementsregeling terug te nemen en spoedig nadere voorstellen in te dienen tegelijk met een pensioenregeling.

Laatste dag der verkiezingen in Engeland. De einduitslag is, dat de sterke der partijen vrijwel onveranderd is gebleven en de ministerieelen een meerderheid van ongeveer 120 stemmen behouden.

Te Londen worden drie politieagenten door inbrekers doodgeschoten.

De oud-minister van justitie Alberti in Denemarken wegens verduistering van 15 millioenen kronen tot 8 jaar tuchthuisstraf veroordeeld.

KINDERSCHRIK.

EEN KERSTVERTELLING.

HOOG boven de rivier hief de burcht zijne torens trots in de lucht. Wel waren eeuwen over hem heengegaan, maar onwrikbaar stonden nog zijne grondvesten geplant in den rotsigen bodem. Schlackenstein was zijn naam. Doch het landvolk noemde hem Schrackenstein, wat burcht der verschrikking beduidt. En wel hadden zij grond voor dezen naam.

Want de burcht, hoog en machtig tronende in de lucht, zij was voor de boeren in de dorpen aan den oever der rivier en voor de pachters in de dalen rondom een voorhof des hemels. Niet in dien goeden zin, dat daar boven een zorgzame vader een wakend oog hield over het wel en wee zijner onderdanen, maar wijl geheel hun aardsch geluk afhing van den wil der Schlackensteiners.

Door een enkel woord konden zij de hoorigen van den grond verjagen, hunne zonen tot den krijgsdienst opeischen, hunne dochters begeeren, geheel gelijk het den machtigen heeren behaagde.

En zelfs, wanneer een onheil den burchtbewoners trof, geen leed-vermaak drong er in hunne harten. Te zeer wisten zij, hoe ze het ongeluk zouden meevoelen aan den lijve.

Heer Berka van Schlackenstein, schoon nog jong, was reeds zijn vader als burchtheer opgevolgd.

Zijn naam was gevreesd, niet slechts onder zijne knechten en dienaren, maar ook bij de edelen des lands. Hij had zijn jeugd aan het hof des konings doorgebracht. Maar altijd was hij gebleven de roerige geest, die niet wilde inzien, dat de prins van koninklijken bloede beter waren dan hij; ofschoon het hem niet inviel te bedenken, dat ook zijne hoorigen menschen waren, die wellicht even oproerige gedachten koesterden tegenover hunnen heer.

Toen had hij Adelheid van Duba het vaderlijk kasteel binnen geleid. Een schoone jonkvrouw, die slank en blond door de groenende wouden reed. Aan hare zijde leek Berka de gelukkige prins uit het sprookje en het scheen thans, of werkelijk de hemel op den Schlackenstein was nedergedaald.

Zij stamde uit de edelste geslachten des lands en — trots vele schitterende aanzoeken — had zij haar hart geschonken aan den wilden, onstuimigen Berka, die voor haar zacht en vroom als een kind geworden was. Wanneer zijne oogen naar haar opblikten, las zij daarin bewondering, aanbidding en alle betuigingen van deemoedige onderworpenheid, welke voor een meisjeshart onweersstaanbaar zijn. Dies had zij hem gekozen en hij had haar naar den Schlackenstein gevoerd, recht van het altaar; zoo verlangde hij, haar den burcht zijner vaderen te toonen.

„Zooveel geluk heeft deze rots nog niet gedragen,” fluisterde hij teeder. „Zij zal opspringen en jong worden, wanneer gij ze betreedt en vreugdestralend over het land schouwen. Want als de Lente zijt gij!”

Zij had de armen om zijne schouders geslagen en haar hoofd tegen het zijne gelegd. Zoo reden zij den smallen bergweg omhoog.

En de Lente woonde drie jaren lang op den Schlackenstein, en ze waren beiden zóo gelukkig, dat ze zich nimmer afvroegen, of de buitenwereld zich dan zonder Lente behelpen kon.

De liefde woonde in hun hart.

Telkens, wanneer Berka zijne vrouw omhelsde en een wazige sluier zich voor haar oogen hing, dan vroeg hij:

„Wat ontbreekt nog aan ons geluk? O, nietwaar, Adelheid, niets, niets! Wij kunnen niet gelukkiger zijn.”

En Adelheid zweeg in de volheid van haar geluk, zij zweeg in 't eerste jaar. In het tweede sprak zij: „Ik ben volmaakt gelukkig!” En in het derde jaar riep zij: „Niets ontbreekt aan ons geluk, niets ontbreekt ons, niets, niets!”

Doch in 't vierde jaar riep zij dubbel luid: „Niets, niets!” Want een stemmetje in haar hart klonk als een echo, steeds klaar-der: „Niets? Werkelijk niets?”

En dan zweeg zij, wanneer Berka in zijne omstuimige liefde haar aan het hart drukte. En als een sluier voor haar oogen trok, dan welden langzaam in de ooghoeken groote, ronde druppels en over haar lippen vloeide voor de eerste maal, zacht: „Een kind, een kind ontbreekt aan ons geluk.” Dat woord werd sterker, al sterker. Dan sloeg hij zijn blik neer en waagde het niet, haar in de oogen te zien, waaruit haar klacht hem tegenstraalde: „Waarom heb ik geen kind? O, hoe verlang ik naar een kind!”

Berka had in die vier jaren zijn trots en eigenzinnigheid vergeten, zoo week was hij in de armen van Adelheid geworden. Nu verstarde weer langzaam zijn hart, wanneer het antwoord op zijn vraag immer luider werd. Nu reed hij weer alleen door de wilde wouden en een wolk van treurige gedachten verdonkerde zijn voorhoofd: „Bemint zij mij dan niet zoo innig, als ik haar lief heb? Is zij dan niet volmaakt gelukkig in mijne liefde alleen, zooals ik alleen in haar volmaakt gelukkig ben? Wel moeten wij een zoon bezitten, een erfgenaam onzer goederen, maar hebben wij nog geen tijd genoeg daarvoor?” De treurigheid zijns harten verging in wrevel; hij bleef nachtenlang van den Schlackenstein weg, — totdat de Herfst zijn rood-gele banieren over de wouden hief en uit de boomen in hun kleurrijk kleed een stille weemoed sprak. Nu zocht Adelheid weer troost in de armen van haar ge-maal, als trachtte zij de verkilling der natuur te ontvluchten aan de warmte van zijn hart.

De rivier aan den voet van den burcht had zich rillend onder de ijsdeken teruggetrokken en, zoover de blik over het landschap

weidde, lag witte, glinsterende sneeuw over woud en veld. Wintervrede. Doch de treurigheid in Adelheid's oogen werd met den dag beangstigender; haar verlangen werd een verterende vlam.

Zoo kwam het Kerstfeest in het land.

Toen drukte Berka nog eenmaal zijn vrouw aan het hart en nog eenmaal waagde hij de vraag, die hij niet vermocht te smoren: „Zijt ge gelukkig met mij?”

„O, hoe kan ik gelukkig zijn, als ik het Kerstfeest zonder kinderen vieren moet?”

Toen zonken zijne armen slap langs hare schouderen omlaag; heden, had hij gehoopt, heden zal zij dit antwoord onderdrukken, nu het feest voor de burchtpoort staat.

Zijn gezicht werd rood en bleek en een trek van duivelsche wreedheid speelde om zijne lippen; hij besteedt zijn vurig ros en slechts door een enkelen dienaar gevolgd, reed hij door den snijdenden wind het dal tegemoet.

„Ik zal haar kinderen brengen,” sprak hij hoonend, „ik zal haar kinderen brengen!”

Zoo reden zij den steilen bergweg af, de brug over en door het witte woud. En als zij bij de armelijke hutten kwamen, die als zwarte plekken lagen in de oneindige ruime wereld, hield Berka halt. Hij liet zijn knecht den horen blazen, zoodat oud en jong, groot en klein verschrikt zijn hut kwam uitgesneld.

Midden onder de bezorgde moeders en de gillende kinderen sprong de burchtheer.

Hij boog zich uit den zadel voorover en greep een blondkopje met sterke vuist en een bolwangig deerntje en het kind van een armen houthakker, dat nog in 't omhoog heffen zijn brood in 't mondje stak. Den knecht reikte hij twee kinderen over met een kort bevel: „Houd vast!” De drie anderen plaatste hij vóór zich in den zadel en voort ging het door het woud, de brug over, recht op de burchtpoort aan. Uit de verte klonken hem de jammerklachten der moeders en de kreten der vaders na.

Het was avond, toen zij de slotbrug bereikten.

Het geschrei der kleinen was verstomd. De knecht had zijn mantel om de kinderen geslagen en zijn heer een deken overgereikt: het was zoo bitter koud en de dunne kleertjes beschutten zoo weinig tegen den ijzigen wind.

„Dek ze toe!” had Berka bevolen.

Zoo zaten de drie schuchtere bloedjes dicht bijeen onder de deken en groote tranen druppelden over hunne wangetjes.

„Moeder, moeder!” schreiden ze stil.

„Waar is de gravin?” vroegde Berka den ontstelden knechten, die zijn paard omringden, terwijl hij uit den zadel sprong.

„Brenge de kinderen binnen!” Hij reikte hun den teederen last. De knecht volgde zijn voorbeeld. Toen steeg hij de trappen op naar de vertrekken zijner gemalin.

„Ik zal haar kinderen brengen,” siste hij tussehen de tanden, eer hij de zaal binnen trad. „Gelukkig feest!”

En over de aarde vloog op sneeuw witte vleugelen de Kerstengel.

* * *

Toen de kinderen den volgenden morgen door de knechten naar hunne ouders waren teruggebracht, toen de eerste vreugde van het wederzien voorbij was en de geschenken en de heerlijke, witte kerstkoeken, die de kasteelvrouw hun had medegegeven, waren uitgesteld, toen verhaalden zij van de groote zaal, waar de kerstboom lichtte en van de schoone vrouw, die hen daar ontvangen had. Ze vertelden, hoe heer Berka hen plotseling had bevolen, binnen te treden en hoe hij had geschreeuwd:

„Daar hebt ge kinderen! Kinderen heb ik u gebracht, dat ge 't Kerstfeest niet met mij alleen behoeft te vieren, waarvoor ge zoo gevreesd hebt!”

Niet zacht had hij het gezegd, maar uitgeschreeuwd. Doch de burchtgravin had de kinderen zoo zonderling aangestaard en ze had zeer geweend, waarom, dat wisten ze niet.

Toen had ze hem omarmd en wel tienmaal uitgeroepen: „O, lieve, lieve man, wat ben ik dankbaar, dat ge mij zoo'n heerlijk feest hebt bereid, met deze schatten van kinderen!”

Dat had ze werkelijk gezegd: „met deze schatten van kinderen” en „lieve, lieve man!” En hijzelf had haar sprakeloos aangestaard; niets had hij gesproken. De goede vrouw had hem telkens weer dank gezegd voor zijne lieve verrassing en den ganschen avond had ze bij hen gezeten en hen gestreeld en gekust.

„En mij heeft ze altijd „blondkopje” genoemd,” vertelde de knaap. Een zusje in haar ijver:

„Mij ook, mij heeft ze ook altijd „blondkopje” genoemd,” — ofschoon zwarte lokken haar rond gezichtje omkransden.

„En mij heeft ze gestreeld!” sprak de broer weer.

„En mij heeft ze driemaal gestreeld!” hernam het meisje en ze vroeg me telkens, of ik veel van haar hield.”

„O, het was zoo mooi!” riepen ze beiden, toen ze niets meer te vertellen wisten, „o, zoo mooi!”

En of ze dan niet bang geweest waren en of ze niet naar huis hadden verlangd?

„O, neen, geen oogenblik zijn we bang geweest. Het was zoo mooi, zoo mooi!”

Ze kwamen zich zelve gewichtig voor. Want ook in de andere hutten werd wekenlang over niets anders gesproken.

Toen kwam het groote onheil over den Schlackenstein.

Het was Lente geworden. Van den burcht uit, zag men alom het nieuwe leven opbruisen in weide en woud en veld. De bergbeken schuimden en woelden en vroolijke klanken zongen alom door de klare lichten. Doch de jonge gravin, daar boven op den

Schlackenstein, nam geen deel aan de algemeene opleving der natuur.

Haar verlangen was een ziekte geworden, die haar laatste krachten opteerde. Nog eenmaal had zij Berka, die haar opnieuw aanbad, met bleeke hand het wilde haar van zijn voorhoofd weggestreken. Nog eenmaal had zij hem geantwoord: „Ik ben volkomen gelukkig.” Toen was zij heengegaan.

Achter de slotkapel hadden ze haar ter ruste gelegd. Welig wies het jonge groen over haar graf en het gras wist niet, waarom heer Berka zich hier zoo dikwijls nederwierp en met zijn tranen den grond drenkte, het wist niet, dat het groende over een graf.

Berka was in de woelige wereld gevluht: hij haatte den Schlackenstein. En toen hij na vele, vele maanden terugkeerde, was hij een eenzaam man geworden. En hij reed weer dagenlang door de wouden, als zocht hij iets, wat hij niet vinden kon. Wat hij zocht, dat was ook niet meer te vinden: dat was het Geluk!

Maar wat hem dreef door de wouden en langs alle wegen, die hij aan de zijde zijner gemalin bereden had, dat was het verlangen, om nog eenmaal haar beeld te mogen aanschouwen, dat in zijn nameloos leed uit zijne herinnering was weggevaagd. Daar schreide zijn hart naar in de eenzaamheid.

Niemand nam hij mee op zijne tochten. En zoo joeg hij door den herfst en door den witten winter met wijd-open oogen, of hij dan eindelijk niet haar aanschijn herkennen mocht.

Doch zijne oogen bleven blind.

Toen geschiedde het, den dag vóór Kerstmis, dat hij door het dorp kwam, waar hij een vorig Kerstfeest ook was heengereden. En zie, voor een hut stonden twee kinderen, een blonde knaap en een blozende krullekop. Zij waren niet geschrokken, als de andere kinderen, toen zij den „Schreckensteiner” zagen, maar lachten hem vriendelijk tegen.

Een glans van ontroering glom in zijn oog. Hij boog zich voorover in den zadel, greep de beide kinderen, zette ze vóór zich op het paard en rende als razend weg. En door de velden, door het woud, over de rivier ging het, voort, den steilen bergweg op naar den Schlackenstein.

De kinderen waren, ook door den snellen rit, in klagend schreien uitgebroken; zij waren bang van het wilde paard te vallen en hielden heer Berka vast omstremgeld.

Langzamerhand kwamen ze meer op hun gemak. Ze dorsten te spreken zelfs. „Schreckensteiner,” vroegen ze vertrouwelijk, „Schreckensteiner, brengt ge ons weer naar de schoone vrouw onder den Kerstboom?”

Toen kwam er ontspanning in zijn strak ezicht. Hoe teeder hielden die kinderarmpjes zijn borst omklemd. Hij knikte slechts met het hoofd. De slotbrug over, tot op het voorplein, reden zij. Daar steeg hij behoedzaam van zijn paard, nam de beide kinderen aan de hand en voerde hen naar den kleinen tuin achter de slotkapel. Stilte heerschte in den sneeuw witten hof, waar de kleine heuvels lagen, als met suiker bestrooid.

Bij een dezer heuvels bracht hij de kleinen en sprak met weeke stem: „Adelheid, hier breng ik u de kinderen!”

Daarop wendde hij zich tot de kleinen:

„Komt nu heel dicht bij haar graf.”

Toen staarde hij angstig naar de ernstige gezichtjes, of heden het wonder geschieden mocht.

Het meisje stak een vingertje in den mond en half snikkend sprak het kind: „Ligt de schoone vrouw hier onder de sneeuw? En is dat boompje de Kerstboom? Waarom branden de lichtjes niet? En waarom komt de schoone vrouw niet bij ons?”

Plotseling omarmde de groote, sterke man het kind, hief het hoog op en kuste het, terwijl tranen hem over de wangen liepen. Hij kuste en troetelde het als een moeder en sprak:

„Ja, de schoone vrouw ligt hier onder de aarde. Doch zij lacht, heel duidelijk zie ik haar lachen.”

Zwijgend stonden zij nog een wijle om het graf, heer Berka van Schlackenstein en de arme boerenkinderen.

Daarop bracht hij ze in de groote zaal en liet hun Kerstkoeken geven en zong Kerstliederen met hen. En ieder gaf hij een kleuring, zacht zijden doek: „Dat is het feestgeschenk van de schoone vrouw.” En tegen den avond reed hij zelf met de kinderen terug naar het dal.

Sinds dezen dag geschiedde het dikwijls, wanneer heer Berka door de dorpen reed, dat voor de hutten en langs den weg kinderen stonden, vroolijke, lachende kinderen. Zij staken hem de armpjes tegemoet en riepen: „Schreckensteiner, neem ons mee naar de schoone vrouw!” En de moeders hielden hare kinderen omhoog en lachten in den zonneschijn. En dikwijls, zeer dikwijls nam de heer van den Schlackenstein kinderen met zich op den burcht, wanneer het hem te treurig werd in de eenzaamheid.

En juichende liepen zij hem na en vreesden niet meer voor het makke paard, dat lang den vurigen klepper had vervangen opdat den kleinen geen leed geschieden zou. Hulpeloos lachte hij dan in zijn ruigen baard, alsof hij zich tegen al die kinderen niet verweren kon. Immer weer steeg hij af en liet zich handjes geven en luisterde belangstellend naar hunne kinderlijke vragen. En kinderen, en heer Berka, zij waren het lang vergeten, dat de barsche Schreckensteiner kinderen roofde.

Dit is de verklaring van het raadselachtige, halfverbrokelde beeld aan een der muren van de ruïne Schlackenstein: een groote, baardige man, in riddergewaad. Lachende kinderen dartelen om hem heen en zien vertrouwelijk tot den reus omhoog, wiens droomende oogen staren in de wijde, wijde verte. Dat is het beeld van Kinderschrik. (Naar het Duitsch, van HUGO SALUS).

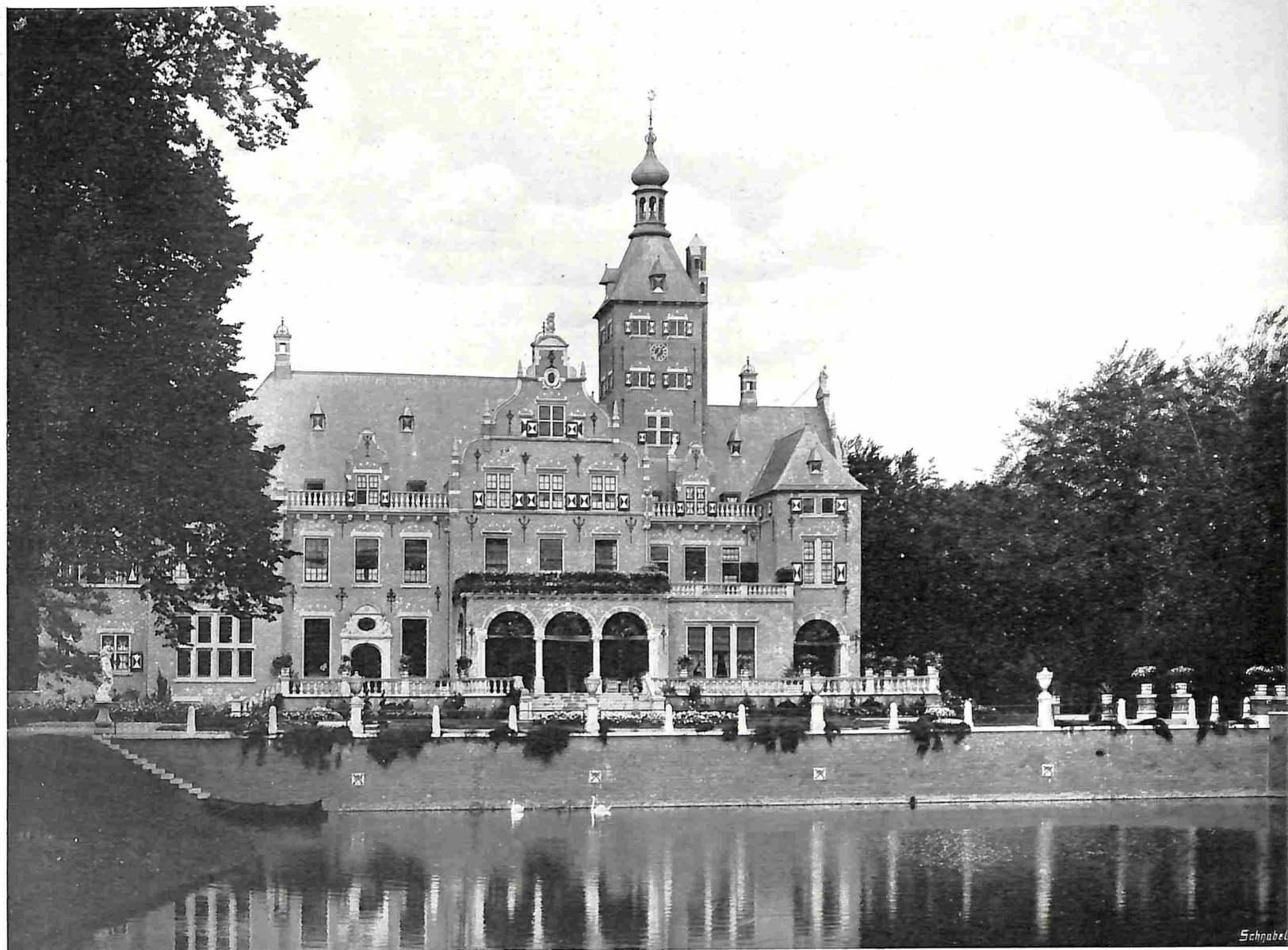

Foto M. H. Laddé.

„DUIN- EN KRUIDBERG”. ZUIDELIJKE GEVEL MET TERRAS.

DUIN- EN KRUIDBERG.

IN de aloude streek van Kennemerland, waar vroeger de Kanninefaten leefden, waar bosch en struik welig tieren aan den voet der duinen, en die nog steeds bekend staat als een der schoonste van ons vaderland; dáár, in de buurt van de Ruine van Brederode, vroeger een rechtsgebied „waarvan de Hoog-Heerlijkheid weleer door de Heeren

„van Brederode in het aanstellen van den baljuw geoëffend „werdt; doch waarvan het Regt bij het afsterven van het „laatste Mans-oir aan de Graaflijkheids Domeinen of de Staaten „van Holland en Westvriesland vervallen is”, dáár, in die vroeger zoo beroemde streek van Heeren en Graven, ligt het nieuwe huis „Duin- en Kruidberg”, op een half uur afstands van het dorp Santpoort.

Langs een dier karakteristieke wegen, die door de geheele streek van den Haag tot Schoorl toe, zich kronkelen, en eene groote verscheidenheid aan natuurschoon voor den goed-schouwenden wandelaar bieden, is het bereikbaar. De weg voert langs jong groen bosch en frissche weiden, en laat soms schoon uitzicht toe op de donker begroeide duinruggen in de verte.

Het buiten „Duin-en Kruidberg” behoort den heer J. T. Cremer. Het bestond vroeger uit twee afzonderlijke buitens; van beide worden beschrijvingen teruggevonden uit het eind der 18e eeuw. Van „De Duinenberg”: „de bosch-„rijke lustplaetze van den Heere „Willem Hendrik Kerckerinck, ge-„legen aen de hooge Zantduinen, „nevens het weleer beruchte jaght-„en lusthuis, de Kruitberg ge-„naemt, dat sedert den doot van „zijne Brittannische Majesteit, „Wilhem den derden, zijnen luis-„ter geheel en al verloren heeft, „en genoegzaam verlaten legt”, en van den hierin genoemden „Kruitberg”: „dat de Prins van „Oranje hier (d.w.z. binnen het „Balluwschap en in de nabijheid

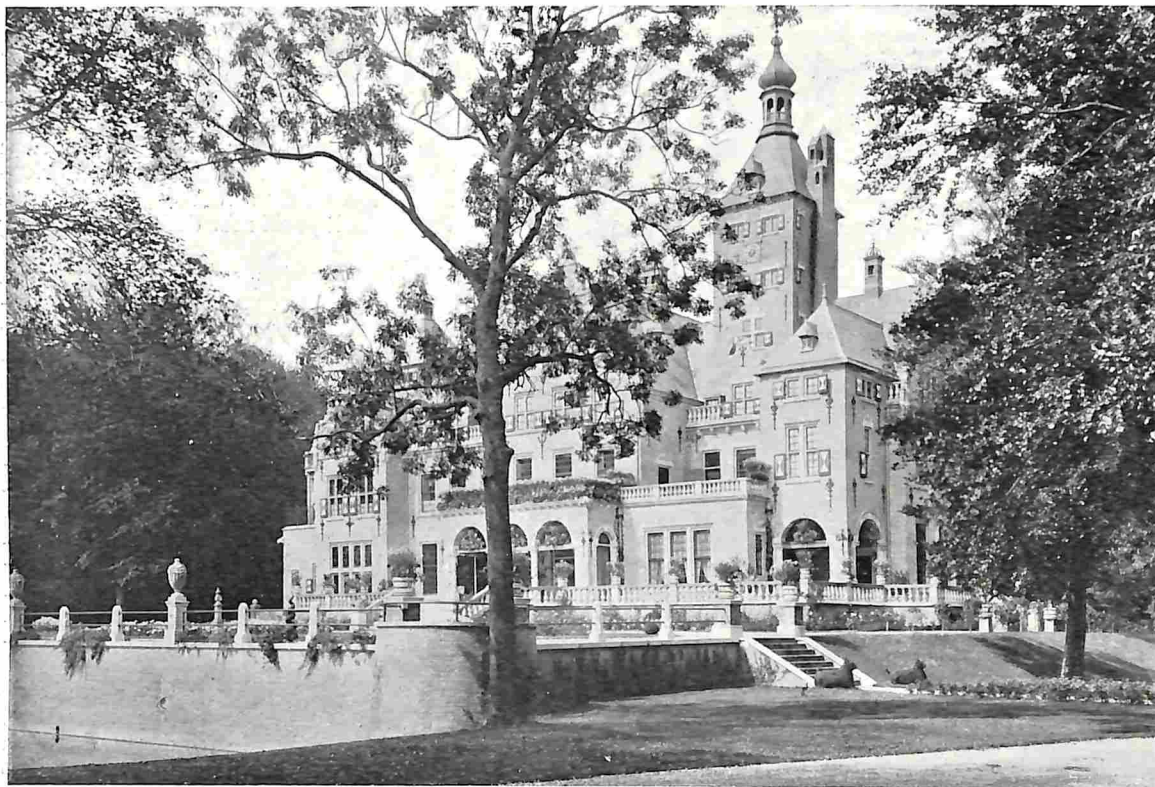

Foto M. H. Laddé.

„DUIN- EN KRUIDBERG”. ZUID- EN OOSTGEVEL.

„van een goed getal voortreffelijke „en aanzienlijke lustplaatsen, van „welke de meeste behooren aan Luiden uit de deftigste geslagten van „Amsterdam, die allen de hoogste „waardigheden in de Regeering „bekleeden en waarin Watervliet, „Velzerhooft, Velzerbeek, Meervliet, „Scheibeek, Waterland, Beekestein, „Tolsduin, 't Huis te Spijk geen „van de minsten zijn) ook van ouds „een Jagthuis, de Kruitberggeheeten „bezat; doch 't zelve is sedert eenige „jaren door het overstuiven der „zandduinen merklijk vervallen. „Het ligt een klein half uur gaans „ten Westen agter de Zandpoort”. —

Verder is er weinig van bekend, tot na 1845 Mr. F. A. van Hal, de minister, eigenaar van „De Duinenberg” door aankoop deze plaats, met den 37 H.A. grooten Kruidberg tot één buitenplaats maakte. De oude hofstede, die thans den naam draagt, is het eenige wat er aan blijft herinneren, terwijl van „De Duinenberg” wat boomen en een Vinkebaan restten, waarop toen in 1845 het op last van den heer van Hal gebouwde huis verrees.

Voor den heer Cremer echter was dit huis te klein en het werd uitgebreid, in welken toestand het tot 1906 bewoond bleef. Toch kon op den duur deze uitbreiding ook niet voldoen, en 'n doelmatige ten eenenmale geschikte en afdoende verbetering door verbouwing aan te brengen, was door het karakter van den bestaanden bouw vrijwel onmogelijk.

Zoo werd dan aan de architecten van Nieukerken in den Haag het verzoek gedaan een plan voor een geheel nieuw huis te maken. Door een reis om de wereld, door den heer en mevrouw Cremer destijds aan te vangen, moesten binnen zeer korten tijd plannen enz. worden ingediend, opdat tijdens hunne afwezigheid de bouw aanbesteed, en met het werk begonnen zou kunnen worden. Dit laatste had in het eind van Maart 1907 plaats.

Het huis, zooals het nu staat, draagt in zijn bouwtrant de specifiek Hollandsche trekken, welke men van een bouwwerk van 'n Hollandschen architect verwachten kan. Waar bovendien moeite noch kosten gespaard zijn om de inrichting zoo comfortable, ruim, practisch en zoo fraai mogelijk te doen zijn, is het geheel een grootsch bewijs geworden van de kracht, welke uitgaat van het door 'n kunstzinnig en tevens practisch man beheerscht streven naar algemeene welvaart, en eigen comfort, tmeer waar deze kundige mannen tot dit doel bezigde.

Een der plaatsen, die mij zeker wel het meest getroffen hebben in het gansche huis, zoover dit mij ter bezichtiging is opengesteld geworden, was voorzeker de hall. Belichting en inrichting dragen er toe bij, om dit centrale punt van het huis tot een der meest geliefkoosde zitjes te maken, vooral door het aanbrengen van twee cosy-corners en 'n groote schouw, waarin 'n houtvuur branden kan. Is het nog noodig het intieme van 'n brandend houtvuur in zoo'n schouw nader te omschrijven? Hoe veilig geborgen en hoe ruim toch men er zich bij voelt in de schemering, of als buiten door de bosschen en over de duinen, de zeewind stormen komt, en de regen klettert tegen de gekleurde ruiten van het sierlijke trappenhuis? Gedoken in de groote leunstoelen om de schouw, voelt men zich nader tot elkaar gebracht, sterker, machtiger. Of duidt het niet op een dieper en zeker krachtiger leven, deze inrichting, door eeuwen en eeuwen tot ons gekomen, en die ons nog spreekt van 't grijze verleden, dat anders slechts opleeft in legenden en verhalen, vroeger gedaan om het vuur van de schoor, 'n avond, dat het buiten boos weer was, en de jacht teneinde of de krijg beslist? Onze moderne huizen hebben met hun alleen- nuttige en praktische inrichting veel bedorven van wat vroeger tot de menschen sprak. 't Is of tot zelfs daarin de grootere onderlinge vervreemding meespreekt, de

Foto M. H. Laddé.

„DUIN- EN KRUIDBERG”. TOEGANG BILJARTZAAL.

dorre, nuchtere verstandontwikkeling, die door de „struggle for life”, als de hoogste uiting van cultuur welhaast wordt geacht, en dus in de eerste plaats gevraagd, ja, geëischt. En het is een verruiming, een rust voor ons gevoel, te weten, dat toch op plaatsen ook in den modernen bouw, bleef bestaan de hoek bij het vuur, die in het verleden zoo'n plaats innam, als een symbool, dat niets werkelijk vergaat, wat goed is.

De schouw dan is in de hall tusschen de toegangsdeuren tot den salon geplaatst, en is van wit steenen onderbouw met beeldhouwde corbeaux en gedekt met 'n eiken betimmerde kap. In de nissen dier kap zijn drie figuren, voorstellende de Wijsheid en de Dwaasheid, waartusschen een Don Quichotte, als om te doen gevoelen, hoe de hoogste wijsheid en de reinste dwaasheid in eenzelfden mensch kunnen worden aangetroffen.

Deze beelden zijn het werk van den beeldhouwer Hack te Amsterdam. Tusschen de beelden zijn twee paneelen, waarvan er een de gelijkenis van de arbeiders in den wijngaard; het andere die van den barmhartigen Samaritaan voorstelt. De zoldering wordt door zware balken gedragen. Het middelveld is ontworpen en op doek geschilderd door den kunstschilder S. Moulijn uit Laren. In 'n hoek gaat de breede trap naar het eerste palier op, met lambrizeering en leuning van eikenhout.

TOM SCHILPEROORT.

(Slot volgt).

Foto M. H. Laddé.

„DUIN- EN KRUIDBERG”. VOORDEUR.

PARIJS TIJDENS DE REVOLUTIE.

DE SCHOENMAKER SIMON EN ZIJN VROUW. (Vervolg).

ONBEGRIJPELIJK is het dat Simon die zoozeer naar zijne sectie terug verlangde, dat hij, om daarheen te kunnen terugkeeren, een zeer winstgevend baantje opgaf, zoodra hij vrij is, niet naar de rue des Cordeliers, waar hij zijne woning had aangehouden, terug gaat, maar met zijn vrouw zijn intrek neemt in een tegen den ringmuur gebouwde dépendance van den Temple. Waarvoor had hij dan een handkar noodig? Waarom hebben zij niet eenvoudig aan iemand van het gevangenis-personeel, dat toch niets te doen had, gevraagd om hun pakken kleeren en linnengoed over te brengen naar het nieuwe logies, dat zij gehuurd hadden vlak bij den Temple, in het oude stalgebouw, waarin reeds de concierge Piquet, de kok Gagnié en verschillende geëmployeerden wonen? Andere vragen doen zich nog voor. De Commune had besloten, dat de jonge Capet geen vasten bewaker meer zou hebben, maar dat al de commissarissen der sectie beurtelings twee aan twee een dag bij den gevangene zouden doorbrengen. Simon kwam echter nooit meer. Waarom? Als het hem verboden was, waarom dan deze uitsluiting? Als hij het weigerde, waarom dan die onwil?

Marie Jeanne en haar man woonden dus in een dépendance van den Temple toen hij, op 6 April 1794, tot „surveillant des charrois” werd benoemd. Waarin dit ambt bestond en of hij het langen tijd bekleedde, weet ik niet. Zijn terugkeer naar de sectie des Cordeliers vindt eerst plaats in het begin van Juli, en daarbij doet zich weer iets vreemds voor: in plaats van weer de woning te betrekken waarin hij vroeger verblijf hield en waarvan hij de huur niet had opgezegd, huurt hij voor 60 livres per jaar, voor drie, zes of negen jaar, twee vertrekken in het inwendige van het voormalige klooster der Cordeliers, en zijn woning in de stallen van den Temple houdt hij ook aan. In Messidor van het jaar II, beschikt hij dus tegelijkertijd over drie woningen in Parijs.

Hij had van zijn handwerk afgezien, en teekende zich, nu hij een politiek man geworden was: Simon, oud-schoenmaker. Het was het hoofdkwartier van de woelige sectie Marat waar hij woonde; zijn kleine woning in het klooster was gelegen op de eerste verdieping aan den corridor volgende op het refectorium (tegenwoordig het museum Dupuytren) en zag uit op den grooten tuin, waar de heesters het graf van Marat beschaduwden.

Simon woonde daar nog slechts veertien dagen toen de 9e Thermidor (27 Juli) aanbrak. Dien dag ging hij uit en begaf zich, tegen vijf uur, naar het Hôtel de Ville; des avonds ziet men hem, zeer opgewonden, met twee collega's terugkeeren in de sectie, die vergaderd was in het refectorium, de gewone zitting-zaal. Op de binnenplaats stonden geweren aan rotten; een twintigtal mannen liepen heen en weer, schoolden samen en gin-

Foto M. H. Laddé.

„DUIN- EN KRUIDBERG”. HOOFDTRAP.

gen weer uiteen na eenige fluisterende woorden gewisseld te hebben; op de Ecole de chirurgie klepte de alarmklok en in de rue de la Harpe hoorde men de tamboers verzamelen slaan. De menigte, in de zaal opeengehoopt, wachtte geduldig. Simon en zijn beide makkers — waarschijnlijk Wouarmée en Laurent — beklommen de tribune en deden, uit naam van de Commune, een beroep op de burgers, om te hulp te komen aan Robespierre, die door de Conventie vogelvrij was verklaard en zich verscholen had in het Hôtel de Ville. Zij spreken langen tijd met warmte, maar zonder succes: niemand antwoordt. De journalist Fiévée, die, niets beters te doen hebbende, de zaal was binnengeloopen, ziet de vergadering aarzelen; hij neemt het woord, legt den drie apostels van den opstand het zwijgen op, wordt toegejuicht, sleept zijn gehoor mede, en geeft bevel tot inhechtenisneming van Simon en zijn beide makkers die, verstomd en uitgejouwd, een goed heenkomen zochten. Zij werden in de gevangenis van de sectie opgesloten; tegen het aanbreken van den dag, toen de triomf der Conventie bekend werd, bracht men hen naar de Conciergerie, en dienzelfden dag gingen zij met Robespierre naar de guillotine. Alles ging zoo snel in zijn werk, dat Marie Jeanne pas ongerust begon te worden over het uitblijven van haar man, toen zij bericht kreeg van zijn dood.

Parijs was inderdaad weinig op de hoogte van hetgeen er dien dag voorviel; behalve de menschen die „van de partij waren,” interesseerde men zich niet meer voor de politiek; daar men er niets van begreep, maakte men zich er niet druk over. De burgerij hoorde wel, in dien fameuzen nacht van Thermidor, een weinig meer leven dan anders, maar wie verwonderde zich nog over het tromgeroffel en het gelui van de alarmklok? Zoo weinig opschudding veroorzaakte de gebeurtenis, dat den roen, tegen twee uur des namiddags, de leegloopers een aantal vroolijke dametjes, in gazen rokjes en tricots, aan het Panthéon zagen afstappen; het waren de balletdanseressen van de Opéra, die besteld waren voor de apothéose van Bara en Viala en zeer verwonderd waren te hooren, „dat er iets was” en dat het feest niet doorging.

Wat er langen tijd toe bijdroeg om het publiek in de war te brengen, was dat, terwijl het steeds hoorde dat het Schrikbewind gedaan was, de gevangenen alleen opengingen om nieuwe kostgangers op te nemen. Daartoe behoorde ook vrouw Simon, die kort na den dood van haren man gevangen was genomen. Maar tegen het einde van Augustus, den 7 Fructidor, werd zij in vrijheid gesteld; zij keerde terug naar hare woning in de rue des Cordeliers, waarvan zij de huur een jaar vooruit had betaald, en vreesachtig als zij was geworden, verborg zij zich daar. Maanden verliepen; zij was zonder middelen van bestaan. Op 3 Messidor van het jaar III ontving zij van burger Taupin, „agent des domaines”, drie aandeelen van 90 livres in de tontine Lafarge, die na den dood van Simon in beslag waren genomen en al de spaarpenningen van het echtpaar uitmaakten; een maand

Foto M. H. Laddé. „DUIN- EN KRUIDBERG”. INGANG

later, 4 Thermidor, gaf de commissie der nationale inkomsten haar de goederen van den overledene, getaxeerd op 70 livres, terug. Behalve haar zeer bescheiden lijfrente, was dit alles wat Marie Jeanne bezat; zij veeteerde en was ziekelijk, daar zij voortdurend last had van brakkingen, die haar zeer verzwakten en haar het werken onmogelijk maakten. Tot overmaat van ramp kreeg zij in December de aanzegging, dat zij hare woning in de rue des Cordeliers moest ontruimen, daar deze noodig was voor de uitbreiding van de Ecole de chirurgie. Vrouw Simon, die nu op straat stond, besloot het medelijden van het gouvernement in te roepen; zij richtte een rekest aan het comité voor hulpbetoon en betoogde daarin „dat zij, tijdens haar verblijf in den Temple, toen zij door de Nationale Conventie belast was met de bewaking van den kleinen Capet, verschillende ernstige en volstrekt ongeneeslijke ziekten heeft opgelopen; zonder middelen van bestaan, uit hare woning verdreven en in een toestand van hulpbehoevendheid die haar belet een andere woning te zoeken, vraagt zij daarom de gunst, opgenomen te worden in het Hospice des Incurables om er rustig hare levensdagen te eindigen.”

De chirurgijn Naudin, die haar behandelde, steunde het rekest waarop echter in langen tijd geen antwoord kwam. Vrouw Simon zag kans, tot April 1795 in de rue des Cordeliers te blijven; toen werd zij het huis uitgezet en vond een toevlucht in een huis dicht bij de Ecole de médecine, waar zij een jaar leefde, wantrouwend en in zich zelve gekeerd, voortdurend bezig met een herinnering die haar niet losliet. Ondanks haar asthma, liep zij dikwijls de heele stad door, om een harer nichten te gaan opzoeken, die portierster was in een huis op de place Vendôme, waarvan de bewoners waren uitgeweken. Zij praatten samen op fluisterenden toon; door middel van een afgesproken woord begrepen zij elkander, zonder dat een derde, die het toevallig mocht hooren, wist over wien zij het hadden. Het was over den Dauphin dat zij aldus babbelden; in Juni 1795 hadden de bladen, niet zonder voorbehoud, gemeld dat hij in den Temple gestorven was. Het afgesproken woord dat deze schoenlapster en deze concierge geheimzinnig wisselden, onder het knipoogen dat men zich kan voorstellen, en onder uitdrukkingen als: „je zou zeggen” en „hoe is het Gods mogelijk” waarmede elk gesprek tusschen vrouwen uit het volk is doorspekt — dit afgesproken woord was *Astikot-Morlingot*. Dit was de titel welke den jongen prins, geboren om de kroon van Frankrijk te dragen, gegeven was door de beide vrouwtjes, de eenigen die zich nog met hem bezighielden in het Parijs dat hem vergeten had. (Slot volgt).

VOGELFOTOGRAFIE IN NEDERLAND EN DAARBUITEN.

(Vervolg).

HERINNEREND aan het verhaal van de oude Grieken en het Trojaansche paard, meende de heer Kearton dat hij misschien een dergelijk middel in toepassing kon brengen om de talrijke geheimen van het poëtische vogelleven te doorgronden. Daarom kocht hij bij een slager het vel van den grootsten os, dat hij machtig kon worden, en liet hem zóó opzetten, dat binnenin een ruimte overbleef, groot genoeg om apparaat en fotograaf te bevatten. De laatste staat met het bovenlijf verborgen, alleen de beenen en voeten zijn zichtbaar. Deze os was zoo goed nagemaakt dat hij, voor hij eenige keeren omgewaaid en op andere wijze beschadigd was, meermalen voor levend werd gehouden. De huid werd over een houten raam gespannen, waardoor het geheel sterk genoeg werd om een man te dragen, terwijl het toch zoo licht was, dat men het gemakkelijk op den schouder kon meedragen. Door een langwerpige opening aan den onderkant komt men in het binnenste, de camera wordt zonder statief op een klein platform geplaatst, door een ronde opening in de borst ingesteld, terwijl de fotograaf door een ander gaatje zijn gezichtsveld kan overzien. Ofschoon deze os een voortreffelijk, niet genoeg te waardeeren middel bleek om zich te verbergen, heeft hij toch ook één fout, hij kan n.l. zeer licht omwaaien, en één geval herinnert de heer Kearton zich, toen hij om zijn broeder af te lossen, dezen met os en al van een kleine helling zag afrollen. . . Om dergelijke ongevallen te voorkomen, werden van toen af de vier pooten van den herbivoer met paaltjes stevig in den grond bevestigd, en zoo een mogelijk omwaaien verhinderd. De eerste proeven met dit dier gelukten boven verwachting. Direct toen men hem van den opzetter in handen kreeg, werd hij opgesteld bij een leeuwerik-nest, dat twee jongen bevatte. De vogel liet zich door het groote, goedig uitzierende beest, dat slechts + 3 meter van het nest verwijderd stond, volkomen misleiden, kwam telkens weer om zijn kroost voedsel te brengen, en scheen niet de geringste vrees te koesteren. Men begrijpt, dat dit onverwachte succes er veel toe bijbracht om de krampen, welke den heer Kearton, die het als wijlen Jonas in den walvisch niet bijzonder ruim had, zeer hinderden, te verzachten, en om de goede stemming er in te houden. Ofschoon de leeuwerik wel het tikken van den momensluiter hoorde, koesterde

Foto A. Burdet.

SCHOLEKSTER BIJ HAAR NEST IN DE DUINEN.

Foto A. Burdet.

JONGEN VAN DE SCHOLEKSTER

Foto Kearton.

WULP BIJ ZIJN NEST.

Foto P. L. Steenhuisen.

ZWARTE STERNJES OP HUNNE BROEDPLAATS.

hij toch geen argwaan, en was daarom niet weinig verbaasd, toen de fotograaf onder den os uitkroop.

Kaarsrecht steeg de vogel op, liet zich echter dadelijk weer vallen, en zat daarop met uitgerekten hals hevig verschrikt het zonderlinge gebeuren aan te staren. Na deze leuwerik-opnamen werd de os naar een kleinen vijver gebracht, die druk bezocht werd door dorstige koeien, vogels en andere dieren, en ook hier misleidde hij de geheele dorstige schare. Het was juist in die dagen verbazend warm, en door den vereenigden invloed van verdamping en verbruik werd de waterstand van den plas voortdurend lager, waardoor de gelegenheid voor opnamen natuurlijk des te grooter werd. Aan dit meertje werden foto's gemaakt van fazanten, zanglijsters, kauwtjes, tortel- en boschduiven, merels, geelgorzen, groenlingen, vinken en musschen. — Door al dit succes kwam men vanzelf op het idee, dat voor het fotografeeren van vogels der bergachtige streken, wellicht een opgezet schaap dezelfde diensten zou bewijzen. Daarom prepareerde Charles Thorpe hem een schaap, dat in liggende houding werd opgezet. Uiterst nieuwsgierig of het eveneens beantwoorden zou aan het doel, nam Kearton de proef, door het geheele geval te plaatsen bij het nest van een plevier. Natuurlijk kon het schaap onmogelijk den fotograaf bevatten, daarom stelde deze zich verdekt op in een klein tentje, dat 15 meter verder geplaatst werd, na de camera zorgvuldig onder het dier te hebben ingesteld. Nog geen minuten bevond zich de fotograaf in zijn schuilplaats, toen een herder zijn hond op het schaap afstuurde, en zeer boos werd, toen deze, door zijn reuk geleid, geen pogingen in het werk stelde, om de afgedwaalde weer bij de kudde te brengen. Toen de schaapherder met de zaak op de hoogte gesteld was en ver-

dween, kwam de plevier weldra thuis, en was op het punt zich op de eieren te zetten, toen het groote zwarte oog der camera, dat hem uit de borst van het schaap aanstaarde, zijne opmerkzaamheid trok, en hem plotseling in de hoogte deed stijgen, alsof iemand op hem geschoten had. Hij vloog weg, de kleine helling af, en verscheen in uren niet weer. Dit gedrag van den vogel bracht den heer Kearton in vrij groote verlegenheid, omdat de lens niet was opgevallen, toen zij in de borst van den os gebruikt werd. Toen de plevier eindelijk weer verscheen, naderde hij zeer langzaam en voorzichtig het nest, werd langzamerhand al moediger, totdat hij zich ten slotte op het nest waagde. Nog eenige minuten werd gewacht, om den vogel te doen gewennen aan het drieoogige schaap, toen werd de momensluiter geopend, en onmiddellijk stond hij op, en begon opgewonden heen en weer te rennen over de weide. Jammer genoeg moest de fotograaf nu te voorschijn komen om het toestel in het binnenste van zijn schaap weer in gereedheid te brengen, en het duurde twee volle uren, vóór het wijfje weer genoeg moed had verzameld, om zich op 't nest te wagen, en wellicht had zij 't nog niet gedaan, als het mannetje, dat op één been dichtbij stond, haar niet vertrouwen geschonken had. Geduld is zulk een schoone zaak...! Dan verhaalt Kearton verder van zijne ervaringen met tapuiten en waterspreeuwen, die hij als volgt fotografeerde. Dezelfde taxidermist, die hem het schaap opgezet had, vervaardigde op zijne aanwijzing een uit vijf gemakkelijk samenvoegbare stukken bestaande kunstmatige kalkgrauwe rots, waarin ruimte was voor fotograaf en toestel. In Westmoreland werd een en ander bij een nest van de vrij zeldzame waterspreeuw opgesteld, en prachtig gelukte foto's waren het loon voor deze moeite. Dicht in de buurt bevond

zich een wulpennest, en bij het fotografeeren van dezen schuwen vogel stuitte Kearton op een onvoorziene moeilijkheid. De imitatierots werd op 40 M. afstand van het nest geplaatst, en iederen dag 's morgens vroeg een stuk dichtbij gezet, totdat zij ten slotte nog 12 M. van het nest van een der schuwste Engelsche vogels verwijderd was. Toen beging de naturalist, zooals hij zelf erkent, een zeer domme fout. Hij ging met de camera in de schuilplaats, terwijl de scherpziende wulp hem er duidelijk in zag verdwijnen. Vijf en een half (!) uur achtereen knielde hij in de enge ruimte, en leed onbeschrijflijke pijnen aan de knieën, terwijl zijn sujet dicht bij rondliep, en hem liet gelooven, dat de volgende vijf minuten aan zijn lijden een einde zouden maken. Ten slotte moest hij het wel opgeven, en het lange wachten had zijne beenen zoodanig aangegrepen, dat hij vóór zijn thuiskomst tweemaal van een hel-linkje afrolde. Den volgenden dag begeleidde iemand hem naar het nest, verstopte hem zorgvuldig, en liep daarop weer kalm en zoo opvallend mogelijk weg, terwijl een tweetal collie's om hem heen sprongen. Nu werd de wulp geheel misleid, en een kwartiertje later zat hij rustig en wel op zijn vier eieren. Van dezen vogel is een afbeelding bij dit artikel gevoegd. Om het aardige smelleken, een van onze kleinste en elegantste roovertjes, te fotografeeren, bedienden de Kearton's zich van een dicht onder heidestruiken verborgen tentje, dat precies den indruk van een afgemaaide hoop heide gaf. Dit tentje bestond uit een achttal ijzeren pooten, elk twee Meters hoog, die met zeildoek werden omspannen. Aan eenige lussen worden de heistronken gehangen, en dan is 't klaar voor het gebruik. Ook de valk bemerkte dadelijk de lens, en eerst geruimen tijd later durfde hij op het nest komen. In denzelfden geest werden platen van de goudplevier vervaardigd. Deze vogel bewoont in zeer kleinen getale de moerassige (z.g.n. broek-) heide, en door een hutje te maken van turfbrokken en veenstukken verkreeg men schoone resultaten. Er van overtuigd, dat de vogels grooten angst hebben voor het menschelijk gelaat, gebruikt Kearton ook vaak een uitgeholde, van gaten-voor-oogen voorziene esschenstomp, die van tijd tot tijd zeer goede diensten bewijst, evenals een jas en muts, aan den binnenkant groen, aan den buie tenkant bruin gekleurd, zoodat hij zig wat zijn kostuum betreft, gelijk een kamh, leon van kleur verwisselen kan. Prachtiefoto's vervaardigden „the famous Kearton-brothers” van de sierlijke franje-pooten, die zij door een paar jongens vanuit den eenen plas door een nauw kreekje naar een andere lieten drijven. Op dit smalle slootje werd de camera ingesteld, en de resultaten waren schitterend. Vlinders werden „genomen” door slechts één bloem van een groote hoop te laten staan, zoodat zij deze wel moesten bezoeken. Men ziet, allemaal kleine trucs en handigheidjes,

Foto F. Lieftinck.

STERNA CANTICA
BOVEN DE BROEDPLAATS.

ZWARTKOPMEES OP ZONNEBLOEM.

zoodat slechts een gat voor mijn oog en voor de lens overbleef, en roeide met een vroolijk „Veel geluk!” weg. Gedurende 5½ uur lag ik met de knieën in het slijkerige water der sterk lekkende oude kast en alle deelen van mijn lichaam deden mij door de gedwongen houding ontzettend pijn, terwijl de vogel de waterhoentjes verjaagde, die wat al te dicht naar zijn zin het nest naderden, of vanuit het riet mijn boot en het zwarte oog van de lens met critischen blik observeerde. Hij was er zich zeer goed van bewust, dat de warmte, die door de rottende plantendeelen, waartusschen zijne eieren lagen, werd uitgestraald, voldoende was, om deze warm te houden, en had daarom volstrekt geen haast. Eindelijk, toen de grens van mijn uithoudings-vermogen bijna bereikt was, stak hij voorzichtig zijn kop door de biezen bij het nest, en deed mij opnieuw hopen. (Slot volgt). A. B. WIGMAN.

VERBETERING: Onder de afbeelding van den IJsvogel in het vorige nummer gelieve men te schrappen: ... en op den weg... welke woorden bij vergissing werden toegevoegd. W.

LEGENDEN VAN HEINDE EN VEER.

HET KERSTMISFEEST.

WANNEER men ter bevordering van het Nederlandsch eigenaardig gezellig verkeer en familieleven zoekt naar oer-oude, overgeërfde feestelijkheden en gebruiken, waarin veelal ook eene levenswijsheid onzer voorvaderen ligt opgesloten, dan dient men vooral niet te vergeten, of beter gezegd, voorop te stellen die feesten, zeden enz., die ten spiegel van het volksleven kunnen strekken, bijna over den geheelen aardbol. En dan behoort voorzeker een eerste beurt te worden gegeven aan het naderend feest van Kerstmis, een feest, mogelijk het rijkst aan bouwstoffen voor ons gebouw, dat wij hier in 't belang der oudheidkunde wenschen op te trekken.

Dit feest, Kerst- of Christusfeest, ingesteld in de vierde eeuw, ter gedachtenis van Jezus' geboorte, is het eerst gevierd door de Roomsche Kerk, waaruit het naderhand overging naar het Oosten.

Foto F. Lieftinck.

KLUIT (TEXEL).

Lang werd er gezocht naar de oorzaak, waarom dit feest zoo juist samenvalt 1°. met het Heidensche feest, bekend onder den naam Saturnalia, 2°. met het Joodsche feest der Tempelreiniging. De Saturnaliën werden gevierd op 't einde van December, ter eere van Saturnus, den God van den landbouw, onder wiens regeering, toen hij koning van Latium was, de gouden eeuw had geheerscht. Aan dit feest verbonden zich de zoogenaamde Brumalia, 't feest van den kortsten dag, door Julius Caesar op 25 Dec. gesteld. Die dag, ook Zonnestilstand of dies natalis invicti solis, geboortedag der onoverwinnelijke zon geheeten, kan misschien den overgang gevormd hebben tusschen 't feest der Heidenen en dat der Christenen. Op deze wijze werd tenminste de oorsprong van het *Kerstfeest* het eerst door Prof. J. C. Wensdorf verklaard, hoewel hij natuurlijk terstond bij vele geleerden heftige tegenpraak vond.

Merkwaardig is ook het feit, dat Leo de Groote, die van 440—461 bisschop van Rome was, er nog over klaagt, dat er in zijn tijd velen waren, die den 25en December meer in eere hielden omdat toen de zon geboren werd. Aan de geboorte van Jezus dachten ze niet zoozeer.

Ook onze voorouders vierden tegelijkertijd met de Saturnalia der Romeinen, hun winterfeest, *Joeltijd* genaamd, dat gevierd werd ter eere van de zon, die na den kortsten dag als 't ware opnieuw haren loop begint. Het woord *Joel*, nog te herkennen in het Engelsche „wheel” zal wel moeten afstammen van een woord, dat „rad” beteekent, en den zin met zich meedraagt van omwending der zon. Vergelijk ook wat Welters zegt over Wodan als Zonnegod, die een *joel* of *rad* tot attribuut had.

Wodan met Holda, de godin der aarde en der huishouding, zou den bruiloft vieren, wijl nu de aarde sterker door de zon verwarmd wordt. Omdat de vuurhaard het altaar der huishouding was, moest er een stevig vuur worden aangelegd, ter eere der rondtrekkende goden.

Dat zou moeten zijn het *Kerstvuur* met het *Kerstablok* of de *Kersttobbe*. Ook het eten van *Zwijnskop*, het bereiden van *Kerstgebak* wordt onder de oude heidensche gebruiken gerekend. Er werd immers heerlijk voeder voor het vee buiten gezet, omdat men meende, dat de bruiloft-vierende goden hun gespan met dat voer zouden voeden.

En de *Kerstroos* of *Roos van Jericho*?

Wordt van deze roos, die omstreeks *Kerstmis* bloeit, niet gezegd, dat zij éénmaal in 't jaar, n.l. op het uur, waarop Jezus geboren is, zich vanzelf opent? Daarom wordt nu nog in Duitschland in sommige streken in den *Kerstnacht* een *Jericho-roos* in 't water gezet. Richten zich dan alle takjes goed op, dan mag men een vruchtbaar jaar verwachten. Blijft ze gesloten, het tegendeel.

Waarom dankt de *Kerstroos* of de *Roos van Jericho* (*Anastatica Hierochuntica**) hare geneeskundige, of boven-natuurlijke kracht? Volgens de legende, omdat zij het geschenk was van den Engel Gabriël aan Maria. Of volgens anderen, omdat op de vlucht naar Egypte deze rozen tot lalenis zouden gestrekt hebben aan de heilige familie. Winkler Prins zegt, dat deze roos volgens de legende ontsproot in de woestijn op de plaatsen, waar Maria bij hare vlucht met de voeten de aarde aanraakte. Waarschijnlijk werd de roos in de dagen der Kruistochten overgebracht naar Europa.

Ook werd de *Kerstroos* in vroegere eeuwen beschouwd als een talisman. Deze roos vrijwaarde den bezitter tegen besmettelijke ziekte. Een bewijs van hare groote waarde is, dat zij zelfs in

Weenen op de Wereldtentoonstelling in 1873 bij massa's tegen hooge prijzen werd verkocht. (Zie Drijver).

Nog een andere oude legende bestaat er. N.l. dat Jozua aan de *Kerstroos* (Roos v. Jericho) voor een groot deel zijne verovering van de stad van dien naam te danken zou hebben. Bij 't zien der wonderbare bloem zouden de strijders nog zooveel moed hebben gekregen, een laatsten aanval te wagen.

Weer een andere legende weet te verhalen, dat de *Kerstroos* werd gevonden door de herders op hun weg naar de kribbe. Zij legden een tuiltje ervan neder aan de voeten van het Kindeke Jezus. En van toen af was de *Kerstroos* gezegend en zou zij voortaan hare bloemen openen bij het luiden der *Kerstklokken*.

Om nog even terug te komen op onze gebruiken hier voren genoemd. Ook Frankrijk heeft zijn „Souche de Noël” of *Kerstblok*. Italië en Duitschland eveneens. De Letten of Litauers noemen ook den *Kerstavond* „Bluckawar” of *Blokavond*, zelfs in ons Vaderland, vooral in de Oostelijke provinciën, wordt hier en daar nog de *Kersttobbe* op den vuurhaard gelegd. Dan ontbreekt het bij 't knappen van 't vuur nooit aan scherts en zang.

Wij noemden ook den *Zwijns- of Varkenskop*. In vele gezinnen, vooral in Engeland, wordt voor dit feest een varken of ever geslacht. Zijn kop, na te zijn toebereid en versierd, is de hoofdschotel van het *Kerstfeest*, en onder trompetgeschal wordt hij binnengebracht, terwijl men daarbij een lied zingt, dat, vertaald, aldus luidt: „U, die hier aan 't gastmaal vereenigd zijt, breng ik den kop van den ever, lof zeggend den Heer!”

Wat doen verder de boeren uit de graafschap Zutphen? In den *Kerstnacht* bergen zij alle gereedschappen op, terwijl de vruchtboomen met stroo worden omwonden, wijl zij vreezen, dat anders aan de voorwerpen en boomen schade zal worden toegebracht door „*Derk met den beer*” (= mannetjes-varken), een spook, dat dien nacht rond rijdt.

Nog wat over het *Kerstbrood* of *Kerstgebak*. Dit schijnt ook uit de Heidensche oudheid af te stammen. Men maakte toen nog godenbeelden uit deeg. Daarom heet het *Kerstgebak* in Duitschland nog „heidenswegge”. Ook het ever, het heilig zwijn, werd toen in deeg nagebootst. Zoodat men moet aannemen, dat het Kerstbrood niets anders is dan het overblijfsel van de oude offermaaltijden, waarbij de koeken een zinnebeeldigen vorm hadden. (Drijver). Ook in Geleen (Limb.) sprak men voorheen van een *Kerstbroodje*. Dit broodje werd te Geleen op *Kerstdag*, na het Lof, door den kerkkoster uit den toren aan de verzamelde jongelingschap van Geleen, Lutterade en Krawinkel toegeworpen, nadat het zes weken in den oven had gelegen om hard te worden. Voor deze moeite kon de koster tot loon in ieder huis der parochie een brood gaan halen. De jongelingschap wierp zich op dat uitgeworpen broodje, en hij, die na vele moeite eindelijk overwinnaar en bezitter werd, verhiel dit broodje boven zijn hoofd, uitroepende: „Kerstbrood, mijn brood!” En hij ontving dan den titel van „broodjeskoning”. In 1842 is dit gebruik afgeschaft.

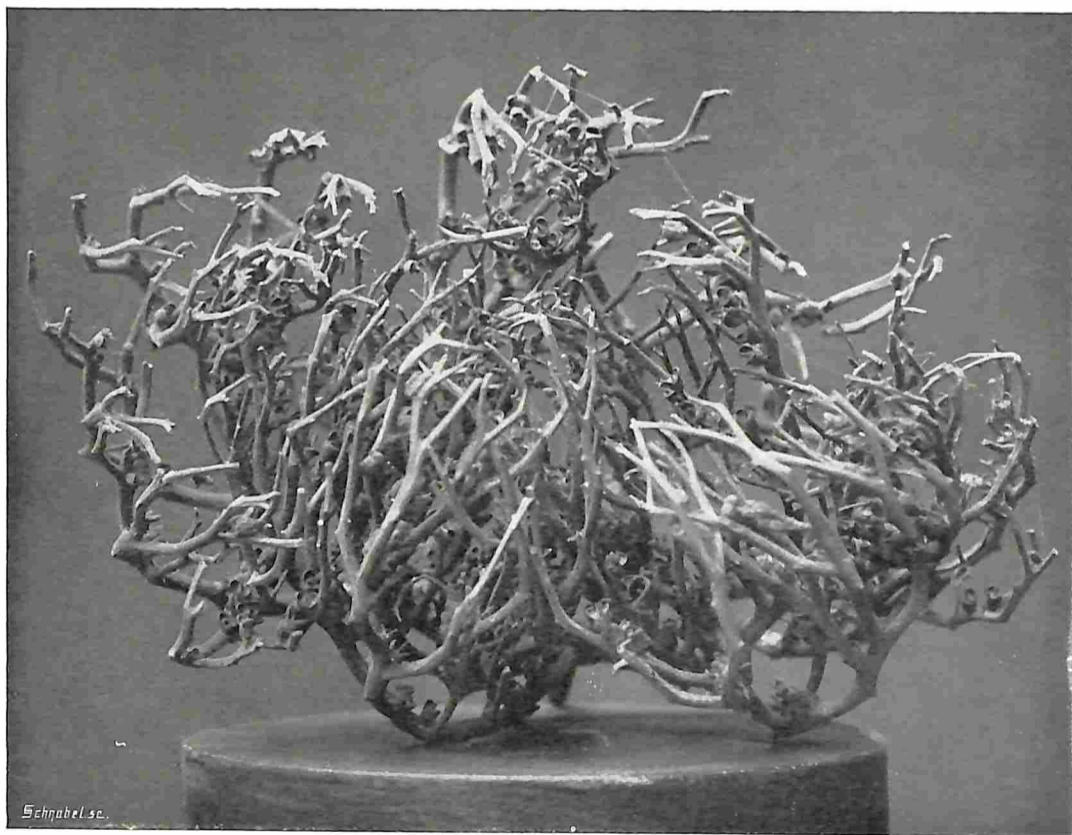
Te *Neeroeteren* (Belg. Limburg) halen de kinderen op den tweeden *Kerstdag* een broodje bij den molenaar. (Ook in Nederl. Limburg).

Over *feestvuuren* met *Kerstmis* zij hier nog terloops aangehaald een uitspraak der schepenen van Susteren (Limburg). In een charter van 1264 bij Bondan, Charterboek 1, No. 125 staat, „dat elk der ingezetenen een dooden boom uit het bosch mag halen, om tegen *Kerstmis* te huis te verbranden.”

In een ander stuk over rechtsgebruiken te Echt (Limb.) uit het jaar 1477 leest men: „Niemand en sal hout houwen, toch einre tied uitgescheiden, op den *Kyrsavent*, dan soo mag ein jegelich *nae den gueden aden herkhommen*, eyn voeder eycken hólts haelen tot sijnen *Kers-stock*”. (Welters).

Thans komen we tot den *Kerstboom*. Wat is het *Kerstboomfeest*? Rondom een groenen boom vereenigt zich het huisgezin, aan zijn voet legt men elkanders geschenken neder, aan oud en jong bereidt het verrassing, vreugde en geluk.

Vanwaar dat gebruik? Er zijn er, die den oorsprong hebben willen zoeken in het Paradijs of op Golgotha. Of zal dit gebruik ook weer wortelen in het Heidendom? Dat zooveel eerbied koesterde voor het geheimzinnige woud. Dat in het geruisch van den wind door het bewogen gebladerte de stem der goden meende te hooren, zich dus het woud tot tempel koos, en den boom tot voorwerp van vereering? Was ook het oudste symbool van Wodan niet een groene boom? En stond hij niet te midden van het heilig woud? Was het niet de esch, Yggdrosil, de Germaansche boom des levens, die met zijne takken en wortels hemel en aarde omvat? En ontsprongen aan den voet van dezen heiligen boom ook niet heilige bronnen, en droppelde van zijne takken niet honigzoete dauw? Zulk een heilig woud was eens de Haarlemmerhout en 't Haagsche bosch. Zulk een bosch stond eens, waar thans Heilo (Heilgelo) ligt. Nu rijst

DE ROOS VAN JERICHO (*ANASTATICA HIEROCHUNTICA*). (Zie noot).

de vraag, waarom op *Kerstmis* de den of spar als *Kerstboom*?

Laten wij hier de legende aan het woord. Winfried, de Apostel van Duitsland, vertoefde omstreeks 725 in het hartje van Saksen, waar zich in de wouden van Fritslar bij Geismar een oude eik bevond, die gewijd was aan Thor, den dondergod. Onder dezen „dondereik” vond Winfried op een winternacht een troep woeste mannen, die er hun offer, — een klein kind — aan den grooten god wilden brengen. De apostel springt naar voren, neemt het kind in zijn arm, grijpt een bijl en slaat op den ouden boom zoolang, tot hij valt. Op hetzelfde oogenblik schijnt het zilveren maanlicht door het bladerdak van het woud, en zie, daar staat achter den ouden boom een jonge spar, wiens puntige takken zich verheffen ten hemel. Winfried keert zich tot de verbaasde Heidenen, die minstens verwachten, dat hun god den heiligschener zou hebben gedood, en spreekt aldus: „Van dit oogenblik af zal de spar uw heilige boom zijn, het is de boom des vredes, want uwe huizen zijn van zijn hout gemaakt, en hij is het teeken van onsterfelijkheid, want hij is altijd groen — hij is ook de boom van het *Christuskind*, want hij wijst met zijne takken ten hemel!”

En wanneer nu alles in de natuur dor en doodsch is, en deze boomen daar staan, getooid in heerlijk groen, de kleur der hope, en zij ons dan vertellen in eigenaardige taal van de overwinning van den Zomer op den Winter, en ons licht uit donker voorspellen, en leven uit dood, en voor het mensdome zijn de predikers van liefde en vrede, moet het ons dan nog verwonderen, waarom met *Kerstmis* de spar wordt getooid en versierd met lichten en geschenken? (Zie Drijver).

Maar we zouden nog vergeten, vóór ons opstel te eindigen, iets van den *Kerstnacht* te vertellen. Als bij de Katholieke bevolking, het eerste teeken der klok zich hooren laat, is 't nog nacht, duistere nacht. Vaders en moeders staan op uit hun bed, ontsteken de lichten, en wekken de overige huisgenooten. Men kleedt zich aan en begeeft zich naar de kerk, naar de *Kerstmis*, waar tempel en altaar stralen van honderden lichten. In vele plaatsen heerschten ook voor dezen grooten *Kerstnacht* eigenaardige gebruiken.

Zoo o.m. te Echt (Limb.) werden te middernacht de klokken geluid tot één uur. Dat noemde men „de groote Pooze”. De deur der kerk bleef dan gesloten, tot iemand van het verstaafgelegen huis, dat was de pachthoeve „De Diergaarde” verscheen. Deze hoeve-bewoner droeg dan een langen dennestok. Dat was een geschenk, waaraan een borstel werd bevestigd, welk gereedschap dan dienen moest om gedurende het geheele jaar de kerk te reinigen van stof en spinrag. Men noemde die werkzaamheid „kuischen”. En die stok heette de „kuisch”. Zoodra nu de drager van dien stok bij de kerk te Echt was gekomen, klopte hij er driemaal mede op de deur, en riep:

Doontj áope de deur, De kues van den Deelgaard stuijt terveur.

Dan hield het luiden der klokken op. De deur der kerk werd binnen geopend, en de z.g. „Kues” trad het eerste binnen. De overige geloovigen volgden hem, en de *Kerstmis* nam een aanvang.

In het jaar 1223 plaatste de Heilige Franciscus van Assisi eene kribbe tot viering van het groote *Kerstfeest*. Dit is naderhand eene vrome gewoonte geworden, zoodat eerst in Italië, daarna in Duitsland en op vele andere plaatsen dergelijke kribben geregeld om dezen tijd werden opgericht.

Eigenaardig mag het ook wel heeten, dat b.v. vroeger te Genep (Limb.) alvorens de *Kerstmis* begon, de muzikanten hunne instrumenten verwisselden, waardoor meestal een wanklinkend geluid werd voortgebracht. Deze dissonanten moesten dan eigenlijk den verwarden toestand der maatschappij voorstellen, bij de komst van *Christus*. Een oogenblik later nam weer ieder muzikant zijn eigen instrument over, en lieflijke, zoete melodieën verwelkomden als 't ware den nieuw gekomen prins van vrede, den pasgeboren *Heiland*.

De bewoners van Noord-Limburg o.a. meenen ook nog, dat er veel fruit zal wassen, als men in den *Kerstnacht* een tak van een fruitboom snijdt, dien in eene kan met water zet, en hem op Lichtmisdag ziet bloeien. Men meent daar ook, dat, als men op *Kerstdag* een zakje met granen meê naar de kerk neemt, en dat graan op de vier hoogtijddagen aan de kippen voert, ze dan niets te vreezen hebben van roofvogels. Nog weet mogelijk niet iedereen, dat de Roomsche-Katholieken op *Kerstdag* drie Heilige Missen bijwonen. Er zijn er, die hiervan den oorsprong zoeken in de drie, op dit feest te houden processieën in Rome. De eerste

processie in Rome trekt op dien grooten feestdag naar de kerk van de Heilige Maria de Meerdere. De tweede naar de heilige Anastasia-kerk. (Anastasia was eene voorname Romeinsche weduwe en werd in het jaar 300 te Rome voor het geloof verbrand).

De derde processie trok dan naar de groote St. Pieterskerk.

Als een staaltje, hoe ook bij vreemde natiën het *Kerstfeest* van hooge beteekenis is, wil ik nog hierbij enkele gebruiken bij de Zigeuners mededeelen. Reeds de week vóór *Kerstmis* worden verschillende genees- en heilmiddelen vervaardigd.

Hazevet o.a. dat in deze week verzameld wordt, is een geheim middel, dat bij verliefden uitstekend werkt. In den *Kerstnacht* wordt door de Zigeuners druk georakeld. In dien nacht werpen de meisjes gezouten brood voor de zwijnen en ezels, en luisteren dan aandachtig naar het knorren en balken. Is de toon dier dieren hoog, dan trouwt het meisje al spoedig.

In den *Kerstnacht* meenen zij een heiligen boom te zien, van welks takken honig droppelt, en wonderbare vogels tusschen zijn gebladerte zingen. Denk hierbij aan Wodan's symbool.

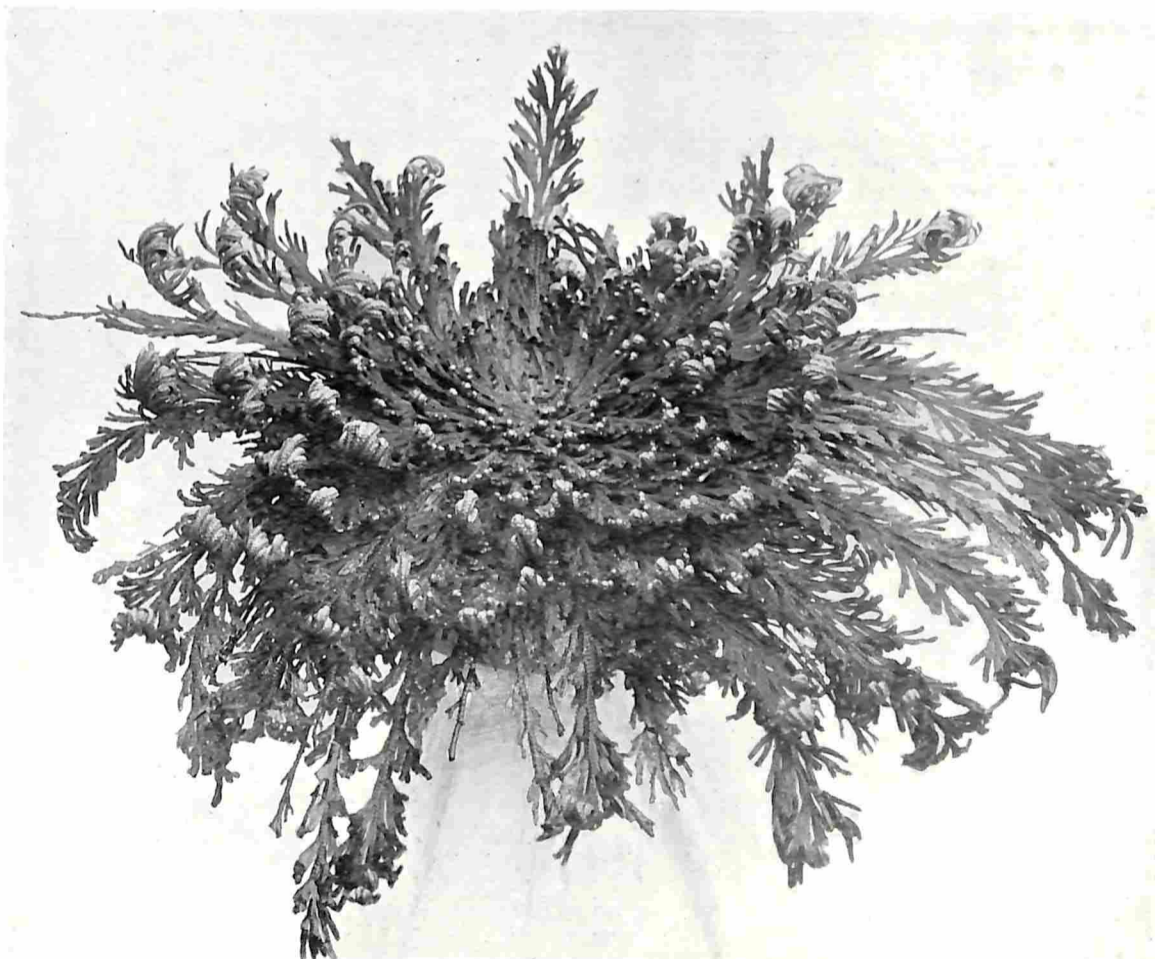
Een reuachtige slang houdt volgens hen dien boom in den bek, en de boom reikt tot den hemel; zijn aanblik alleen maakt reeds jeugdig. Om den boom te kunnen aanschouwen, slaan de Zigeuners op eene hoogte een wilgen boompje in den grond, welks takken zij in knopen slingeren. Er naast wordt een sparreboompje in den grond geslagen, en beide boompjes worden met een rooden draad omwikkeld. Op den eersten *Kerstdag* verzamelen de verschillende huisgezinnen zich op dien heuvel, en ontsteken om die boompjes een vuur. Terwijl het vuur brandt, vormen mannen en vrouwen eene keten en zingen al dansende een lied. Nadat dit lied is gezongen, roepen zij uit: „O roode, o zwarte, o witte vogel! Geef ons brood!” — De aangeropen vogels zijn die, welke den mensch zegen aanbrengen. Dan gaat men weer terug naar 't woon-hol of naar de hut, waar elke familievader asch van die boompjes in zijne schoenen strooit. Deze schoenen moeten alle mannelijke familieleden beurtelings aantrekken, waardoor de wederzijdsche aanhankelijkheid wordt versterkt.

Indien wij nu ten slotte nog mededeelen, dat er in enkele streken nog dwaze meeningen bestaan, zooals b.v. in West-Limburg waar nog menschen gelooven, dat gedurende den *Kerstnacht* de dieren onder elkaar spreken, of de *Kerstnacht* een geluksnacht is, zoodat iemand, die in dien nacht droomt, een lang leven beschoren is, e.m.a., dan geloof ik niet te veel gezegd te hebben, waar ik beweerde, dat het heilige feest van *Kerstmis* met zijne zeden en gebruiken bij alle natiën zeer zeker een schat van kennis te verzamelen geeft voor den navorscher op philologisch en folkloristisch gebied.

GERARD KREKELBERG.

*) Omdat in plaats van de in dit artikel genoemde roos van Jericho hier te lande dikwijls de *Selaginella lepidophylla* verkocht wordt, meenden wij goed te doen beide nog eens tegenover elkaar te plaatsen, om het onderscheid tusschen de ware en de pseudo-Roos van Jericho duidelijk te laten zien. Zij die iets meer betreffende deze roos willen weten, verwijzen wij naar het artikel van den heer E. Th. Witte, voorkomende in No. 3 van den 2en Jaargang van dit blad.

(RED).

SELAGINELLA LEPIDOPHYLLA. (Zie noot).

Afkomstig uit Californië en Mexico, en omdat zij eigenschappen vertoont, welke eenigszins met die van de echte roos van Jericho overeenkomen, wel onder dien naam verkocht wordt.

AROSA EN WINTERSPORT.

ZELDEN nam de herst zoo vroeg van ons afscheid als dit jaar.... De dennen stonden nog in glanzend zomergroen. De larksen prijken in diep-warmen okertoon en strooiden, de gele naalden verkwistend over den rotsgrond, als was hij met goud bestoven. Op de brons-gezengde weiden en heuvelen graasden nog de kudden schapen en geiten.... Daar kwam opeens van den hoogen bergmuur de föhnwind gestort. Vlagend, bulderend, loeiend, rukte hij Arosa het bonte herfstkleed af en tooverde in weinig dagen het nieuwe, witte winterdek. Doch geen kleed dat Arosa beter tooit, dan juist dit lichte wintergewaad.

Bij dag, als de zon er lustig op schittert, dan glinstert en fonkelt het van juweel en kristallijn, zooals het gewaad van een Oostersche prinses. En des nachts, als de maan haar blauw-zilveren licht er over glijden laat, gelijk het met zijn geheimzinnige kleuren op den mantel van een tooverfee.

Geen wonder, dat nu uit alle hemelstreken de vreemdelingen komen toegestroomd: gezonden, die door sport hun lichaam willen stalen, — zieken en herstellenden, die met de reine, zondooitrokken lucht der bergen zich willen genezen.

Het sportleven staat al in vollen bloei op het eindeloze veld van sneeuw, dat zich als een reuzenvlak van rein carrarisch marmar uitstrekt onder den onmetelijken koepel van hemelblauw.

Op de beide meren viert de ijssport hoogtij. Daar vermaakt zich oud zoowel als jong op schaatsen en tal van gezelschapsspelen worden er uitgevoerd. Het inspannende hockey-, het kalme curling-, het sierlijke tennis- en het koddige gymkahnaspel, dat zelfs den grootsten hypochonder aan 't schudden brengen kan. Later, wanneer het ijs op de meren door den ongelijkmatigen druk der steeds wassende sneeuwlaag door werving en scheuring onbruikbaar wordt, verplaatst zich het terrein der ijssport naar de kunstbaan. Haar oppervlak wordt gladgehouden als was ze een gepolijste spiegel. In één der hoeken staat de kurkapel opgesteld en de banken rondom zijn steeds met toeschouwers en toehoorders geheel bezet. Geen wonder!

Dat bruisende leven, die zwevende jonge paartjes, dat gelach en geschater, dat witte landschap, die juichende bocht: „die grosse Curve”. En als dan uit de verte het dreigend: „Obach! — Achtung!” weerklinkt, vliegt alles opzij en bergt zich 't lijf op en achter de sneeuwwallen aan weerszijden van den weg. Nauwelijks is de bob in 't gezicht of ze is reeds met suisende vaart de bocht genaderd.

Menigeen houdt zijn hart vast en ademt eerst weer op, als de bob veilig en wel bij de volgende weg-buiging tusschen de besneeuwde dennen verdwijnt. Ook de skisport wordt hier beoefend, en vorigen winter deed ook de skjöring zijn intree. Achter flinke dravers vloog men over de witte velden en heuvels.

Ook voor hen, wien het slechts gegeven is wandelend het lichaam te sterken en het natuurschoon te genieten, is in Arosa uitmuntend gezorgd. Tal van wegen en paden worden door de sneeuwplougen open gehouden. Men kan genieten van de vroolijke poststraat en van de blauw-beschaduwde boschwegen, waar vinken en meezen in de takken hun liedjes tierelieren. Of men kan de paden gaan, die zich door de wijde sneeuwwoestijn van Inner-Arosa slingeren, waar de bruinhouten, vervallen hutten onder het dikke witte peluw dat de daken bedekt, een winterslaap schijnen te sluimeren. En nergens op deze wegen en paden ontbreekt het aan mooie uitzichten. Een mode-herstellingsoord is Arosa evenwel niet. Het menschen-type dat jaarlijks naar het hooggebergte komt om er met zijn pracht van toiletten en met zijn verveling rond te slenteren, zoekt men hier te vergeefs. Arosa is niet het land van casino's, bals en theâters. Goddank! Alle onnatuur der grootstad hield zich nog ver. En zoo bleef Arosa tot nog toe een klein paradijs voor allen, die het „buiten” liefhebben, voor allen die gaarne het alledaagsche stadleven een wijle ontvluchten om in de heerlijk reine berglucht te stalen.

J. P. D. LOKHOF.

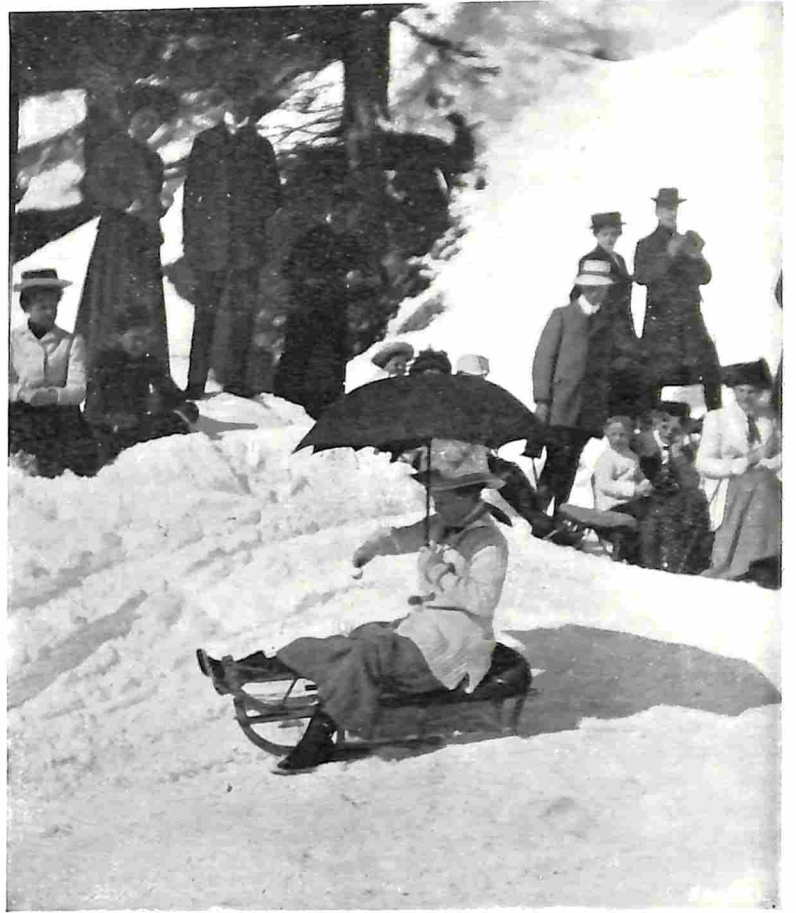
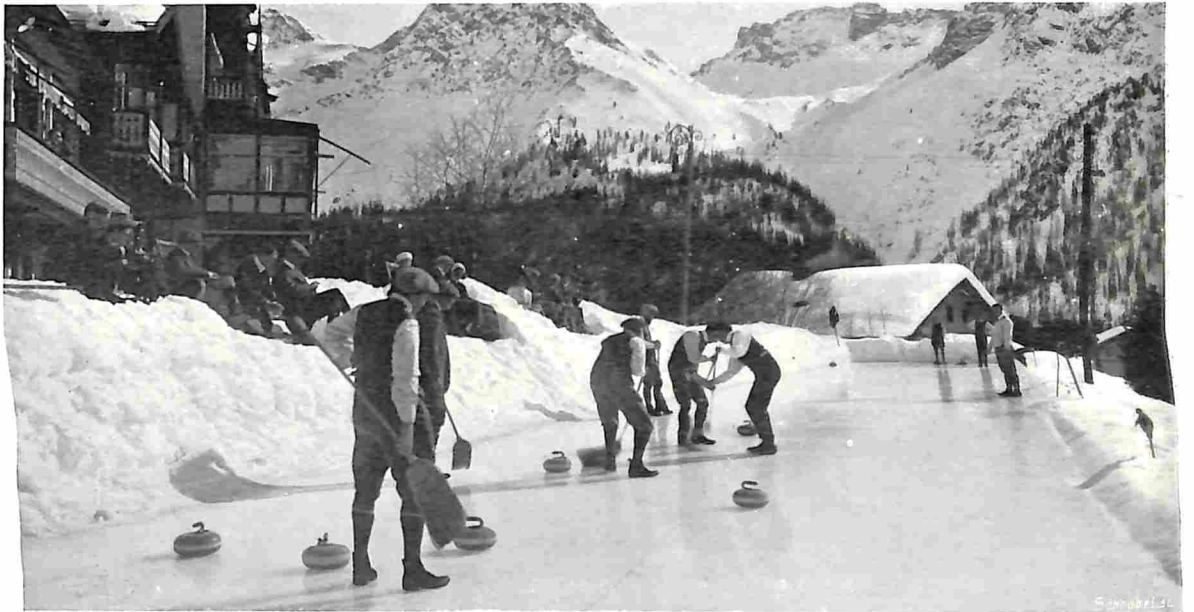

Foto J. Perelman.

HET VERMAKELIJKE GYMKAHNASPEL.

HET CURLING SPEL.

EEN BOBSLEE IN „DER GROSSE CURVE”.